

WPROWADZENIE

Społeczne zabezpieczenie emerytalne jest materią konstytucyjną. Artykuł 67 ust. 1 (rozdz. II „O wolnościach, prawach i obowiązkach człowieka i obywatela”, podrozdz. „O wolnościach i prawach ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych”) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku stanowi, że obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy tego zabezpieczenia określają ustawy, a realizacja obywatelskiego prawa do zabezpieczenia emerytalnego stanowi istotny problem socjalny, gospodarczy, ustrojowy. Prawo to ma bowiem szczególne znaczenie ze względu na zakres podmiotowy (powszechność, przymusowość) oraz skutki społeczno-ekonomiczne (poziom życia w okresie starości, popyt konsumpcyjny, koszty pracy, obciążenie budżetu państwa).

Usytuowanie tego prawa w ustawie zasadniczej wskazuje na rangę systemów emerytalnych, które w znaczący sposób kształtują ład społeczny. Jednak szczegółowe rozwiązania normatywne nie mają autonomicznego charakteru i są uwarunkowane wieloma czynnikami pozaprawnymi, między innymi finansową wydolnością państwa, tradycją i filozofią socjalną, stopniem akceptacji solidarności wewnątrz- i międzypokoleniowej. Dokonywane wybory wymagają interdyscyplinarnej „optyki”, a jej brak rodzi niepożądane, długotrwałe skutki.

Przeprowadzona w Polsce w ostatniej dekadzie XX wieku reforma systemu emerytalnego dogłębnie zmieniła koncepcję i zasady zabezpieczenia dochodów w okresie starości osobom, które osiągnęły ustawowo określony wiek. Zmieniły się formy i zakres ochrony ryzyka emerytalnego (starości), jednak przyjęte rozwiązania wzbudzają liczne kontrowersje, zarówno na płaszczyźnie teoretycznej, jak i praktycznej. Wielokrotne nowelizacje ustaw regulujących społeczne zabezpieczenie emerytalne destabilizują system i podważają zaufanie do państwa prawa.

Istnieje uzasadniona potrzeba kompleksowej oceny mechanizmów funkcjonowania i skutków zreformowanego zabezpieczenia emerytalnego w aspekcie prawnym i społeczno-ekonomicznym. Jednakże jej wiarygodność wymaga podejścia interdyscyplinarnego, prawo zabezpieczenia społecznego reguluje bowiem zarówno materię prywatną, jak i publiczną, kształtuje postawy jednostek (np. skłonność do oszczędzania, aktywność zawodową, przezorność indywidualną), oddziałuje na funkcjonowanie rynków (giełdowego, ubezpieczeniowego, kredytowego) i ich strukturę (kreowanie nowych podmiotów — otwarte, pracownicze

fundusze emerytalne oraz nowych produktów — emerytura kapitałowa, wypłata gwarancyjna, odwrócona hipoteka), definiuje rolę państwa w sferze socjalnej.

Próba takiej wielopłaszczyznowej oceny zreformowanego systemu społecznego zabezpieczenia emerytalnego jest oddany do rąk Czytelników tom „Przeglądu Prawa i Administracji”.

Urszula Kalina-Prasznica